

VAN HOBBY EN TAKKELINGEN

Het vliegend erfgoed van de valkerij

Kris Ulens en zijn roofvogel net voor die de vlucht neemt om de achtervolging van de prooi in te zetten

© VALKENIERS.BE

Een buizerd kijkt vanop zijn tak in de boom geconcentreerd toe hoe de man onder hem zich een weg baant door het dichte struikgewas. Hevig geritsel verradt de plotse vlucht van een opgeschrikt konijn dat pijlsnel op zijn hol afstevent. Maar de buizerd heeft het dier al in het vizier en glijdt met een dodelijke precisie van de tak recht op de prooi af. Het konijn sterft in de ijzeren greep van zijn scherpe klauwen. De man komt aangelopen en verruilt de buit voor een lekkere muis, de beloning voor een geslaagde samenwerking.

TOPATLETEN “Een goede valkenier herken je aan de prestatie van zijn roofvogel in het veld,” zegt Kris Ulens, voorzitter van de Belgische Valkerij Federatie. De kracht, de snelheid en de behendigheid die het dier bij de jacht aan de dag legt, is het resultaat van een combinatie tussen een uitgebalanceerd voedingspatroon, regelmatige vluchten en trainingen met de ‘loer’. Dit is een nepprooi die de valkenier in het rond draait of over de grond beweegt om het spierweefsel van de roofvogel te versterken en zijn wendbaarheid aan te scherpen. “Wij willen topatleten, roofvogels die de conditie hebben om een wilde prooi te slaan,” lacht Kris. Hij is gebeten door de valkerij. “Mijn grootvader bracht me liefde bij voor alles wat

Gebroeders van Lymborch, maandblad augustus met valkenjacht uit *Les Très Riches Heures*, ca. 1410: valkeniers uit de Lage Landen waren toen in heel Europa beroemd

vliegt, van vogels tot vliegtuigen. Op mijn zestiende vloog ik met mijn zweefvliegtuig tussen de buizerds op de warme luchtballen van een thermiek de hoogte in. Onvergetelijk, dat machtig gevoel van ultieme vrijheid.” Na zijn vliegavonturen belandde hij in de paardenwereld, tot enkele jaren later de valkeniersopleiding bij Syntra zijn aandacht trok. “Mijn leermeester nam me mee naar Schotland om er aan te sluiten bij een equipage, een jachtgroep die de valkerij te paard beoefent. Het was alsof ik thuis kwam. Sindsdien heeft de valkerij me nooit meer losgelaten.”

EEN ADELAARSBLIK OP HET VERLEDEN Valkerij is alom aanwezig in het leven van Kris Ulens. Naast valkenier, voorzitter en lesgever is hij ook een geboren verteller. Als geen ander brengt hij de geschiedenis van de valkerij tot leven. Het lijkt

alsof hij er zelf al die millennia bij was. Ik draaf hem achterna over de Mongoolse steppen van Dzjengis Khan en reis via de zijderoute naar een vroegmiddeleeuwse ‘tobbe’, een schuilhut op de Kempische hei, om er tijdens de migratietrek een slechtvalk ‘in te vangen’. Met een getrainde roofvogel volg ik Kris naar de Europese hoven en vergezel ik in een latere eeuw Maria van Bourgondië op een jachtpartij. Vanop de barricade kijk ik toe hoe tijdens de Franse Revolutie naast de adel ook de valkerij een flinke klap krijgt en uiteindelijk aangekomen in de twintigste eeuw sta ik vooraan in de rij om de heropbloei van de valkerij mee te maken. “Wist je dat een ‘hobby’ een Engelse boomvalk is, die een kasteelheer aan zijn vrouw schonk om haar vrije tijd in te vullen?” gaat Kris onvermoeibaar verder. “Of nog een mooie: ‘van de hak op de tak springen’. Dat zeggen we van onvolwassen roofvogels die bij hun eerste vlieg poging van de hak, hun nest, naar de tak springen en terug. We noemen ze ‘takkelingen’.” Al deze prachtige verhalen getuigen over de belangrijke plaats die de valkerij in het verleden in de samenleving bekleedde en over de fascinatie van de mensen voor deze haast mythische dieren, die symbool staan voor kracht en vrijheid.

HET BONDGENOOTSCHAP Kris Ulens is een doorwinterde valkenier. “Jagen met een roofvogel is een uitdagende sport. Om samen te werken is het nodig dat je begrijpt hoe het dier leeft in zijn natuurlijke omgeving,” legt hij uit. “Een roofvogel leeft solitair in de natuur en is wars van enige groepsdruk. De strijd om territorium (en dus om eten) is bikkelhard. Het is wegjagen of verjaagd worden. Bij het jagen probeert een roofvogel energie uit te sparen en pikt er de verzwakte dieren uit die zich gemakkelijk laten vangen. Je kan een roofvogel ‘lui en gierig’ noemen,” grapt Kris Ulens. “Het is op dit gedrag dat wij inspelen om een band op te bouwen.” De training berust op een beloningssysteem met eten. De valkenier presenteert zich als een sterke troef voor een verhoogde kans op overleving, en dat werkt. “Het vertrouwen van de roofvogel in de valkenier neemt toe naarmate het dier de valkenier meer en meer gaat zien als een gemakkelijke bron om aan voedsel te komen.” De ultieme test volgt bij de eerste vrije vlucht. “Nu ben ik er gerust in, maar de eerste keer dat ik een roofvogel losliet, was zenuwslopend,” herinnert Kris Ulens zich. “Het is een kleine stap voor de vogel, maar een grote stap voor de valkenier die moet leren om vertrouwen te hebben in zijn dier.” Zodra dit proces van ‘zeeg maken’ achter de rug is, start de training pas echt. Jagen doet een roofvogel vanuit zijn instinct maar om in topvorm te komen, is er veel

Jacob Gerritsz. Cuyper, *Portret van Michiel Pompe van Slingselandt*, 1649, olieverf op paneel, 106,5 x 78 cm - DORDRECHTS MUSEUM

Hazenjacht met een roodstaartbuijzerd

© VALKENIERS.BE

oefening nodig. De valkenier trekt er vanaf nu vaak op uit met de roofvogel en werkt toe naar het jachtseizoen. Want het is uiteindelijk de jachtactiviteit die de valkerij onderscheidt van alle andere activiteiten met roofvogels zoals roofvogel-demonstraties of liefhebberij.

HEDENDAAGS VALKENIEREN “Samen met een roofvogel zijn natuurlijke omgeving betreden, is een rijke ervaring,” vertelt Kris Ulens. “Het heeft mijn hele bewustzijn rond milieubehoud en biodiversiteit op gang getrokken. Daar waar valkerijkennis en -kunde een rol kunnen spelen in het herstel van onze leefomgeving, ben ik graag van de partij. Met mijn collega-valkeniers wereldwijd, ondersteunen wij herintroductieprogramma’s en projecten om wilde roofvogelpopulaties in stand te houden. Ook in het kader van overlastbestrijding ben ik actief. Met mijn roofvogels, een havik en een woestijnbuijzerd, werk ik mee aan het onder controle houden van kraaien- en konijnenpopulaties op spoorwegbermen en in haveninstallaties, plaatsen waar de menselijke activiteit het ecosysteem uit balans bracht. Ik geloof erin dat het introduceren van een predator, een natuurlijke vijand, de biodiversiteit kan herstellen.”

De leren handschoenen beschermt de valkenier tegen de scherpe klauwen van zijn havik

© VALKENIERS.BE

VALKERIJ VERBINDT Het hele proces, van het idee tot de goedkeuring om valkerij op de UNESCO Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid (2010) te laten opnemen, nam jaren in beslag. “Het was de moeite meer dan waard,” verzekert Kris Ulens. “Valkeniers uit Europa, Azië en het Midden-Oosten vonden elkaar in hun liefde voor de valkerij. Al in het verleden was valkerijbeoefening een neutraal terrein, een gelegenheid voor vijanden om in een gemoedelijke sfeer zaken te bespreken. Ook vandaag staat de ontmoeting voorop en zijn politieke en religieuze verschillen ondergeschikt. Bij UNESCO is het valkerijdossier niet alleen het grootste dossier rond immaterieel cultureel erfgoed, maar ook het enige dat zo multinationalaal gedragen is,” eindigt Kris trots.

BEZINT EER GE BEGINT “Een dier koop je voor het leven,” waarschuwt Kris Ulens. In de natuur overleeft slechts twintig procent van de jongen het eerste jaar, maar in optimale omstandigheden kan een roofvogel in gevangenschap twintig tot vijftig jaar oud worden, afhankelijk van de soort. Het houden van een roofvogel in gevangenschap is strikt gereguleerd in de wet om het welzijn van de dieren te verzekeren. “Wanneer je het voelt kriebelen om ook aan de slag te gaan met een roofvogel, loop dan eerst een tijdje mee met een valkenier. Observeer, voel, stel veel vragen en schat in wat er allemaal bij komt kijken.” Dit kan bij een ervaren valkenier, bij een valkerijclub of door de valkeniersopleiding bij Syntra te volgen.

Tekst: Tine Van de Vel & Foto's: © Valkeniers.be | In opdracht van Werkplaats immaterieel erfgoed. Heb je interesse in wat er leeft of wil je zelf immaterieel erfgoed registreren? Surf naar www.immaterieelerfgoed.be

Met dank aan Kris Ulens, voorzitter van de Belgische Valkerij Federatie

MEER LEZEN?

-Over valkerij en over valkerij en dierenwelzijn: www.valkeniers.be

-Over valkerij op de UNESCO Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid:

<https://ich.unesco.org/en/RL/falconry-a-living-human-heritage-01209>

LEXICON De UNESCO Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid werd opgesteld in het kader van de Conventie voor de borging van het immaterieel cultureel erfgoed (2003) en streeft naar meer bekendheid en bewustwording van het belang van immaterieel cultureel erfgoed. Deze lijst is een instrument om dit waardevolle erfgoed te vrijwaren. De lijst wil de wereldwijde culturele diversiteit en de menselijke creativiteit weerspiegelen. Elk land kan op basis van de eigen inventaris(sen) -zoals Inventaris Vlaanderen- nominaties voordragen voor deze internationale erkenningslijsten van Unesco.

<https://immaterieelerfgoed.be/nl/inventaris-vlaanderen>

<https://www.unesco.be/nl/erfgoed#immaterieel-cultureel-erfgoed>

Adjugé !
Les artistes
& le marché
de l'art • 1850-1900 •
en Belgique

12/09/2020 > 3/01/2021
www.museerops.be

amis [ROps] La Libre Belgique La Jere MUSIQ3 Lhoist